

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

ГУМЕННИК ІННА ВАДИМІВНА

УДК 725.826:792.051

**РОЗВИТОК АРХІТЕКТУРНОЇ ТИПОЛОГІЇ
ЛАНДШАФТНИХ ТЕАТРІВ В УКРАЇНІ**

18.00.02 – Архітектура будівель та споруд

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата архітектури

Львів – 2019

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконана на кафедрі дизайну архітектурного середовища
Національного університету «Львівська політехніка»
Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник: доктор архітектури, професор
Проскураков Віктор Іванович,
завідувач кафедри дизайну
архітектурного середовища
Національний університет
«Львівська політехніка», м. Львів

Офіційні опоненти: доктор архітектури, професор
Куцевич Вадим Володимирович,
завідувач кафедри архітектурного
проектування цивільних будівель та споруд
Київського національного університету
будівництва і архітектури, м. Київ

кандидат архітектури
Кордунян Олександр Павлович,
головний архітектор проектів
ПП «Аркона», м. Чернівці

Захист відбудеться «12» листопада 2019 р. о 14:00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.052.11 Національного університету «Львівська політехніка» (за адресою: 79013, м. Львів, вул. С.Бандери, 12, головного корпусу, ауд. 226)

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету «Львівська політехніка» (за адресою: 79013, м. Львів, вул. Професорська, 1)

Автореферат розісланий «11» жовтня 2019 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
проф., к.арх.

Г. П. Петришин

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Задоволення культурних потреб населення в значній мірі залежить від наявності розгалуженої мережі театральних установ на території країни та регулюється Законом України «Про театри і театральну справу» основні положення якого декларують, що базовими напрямками державної політики в галузі театральної архітектури є наступні: а) підтримка і розвиток мережі театрів та забезпечення їх сучасним технічним обладнанням; б) сприяння науковим дослідженням у галузі театру та театральної справи; в) забезпечення охорони, збереження та утримання театральних споруд (будівель, приміщень), що є об'єктами державної і комунальної власності.

Закон України, скерований на вирішення проблем розвитку театральної інфраструктури, охоплює питання проектування та будівництва нових театрів з метою забезпечення населення об'єктами культури. Загальною університетською науково-технічною програмою кафедри дизайну архітектурного середовища «Генеza та розвиток дизайну архітектурного середовища ландшафту та благоустрою, малих архітектурних форм» 0108U010404, передбачено створення на теренах нашої країни проєктів сучасних ландшафтних театрів для проведення різноманітних заходів.

Державну політику направлену на підвищення культурного рівня населення України шляхом відновлення існуючих та створення нових ландшафтних театрів, слід вважати, важливою внаслідок чого, **актуальність дослідження** є очевидною та пов'язаною з необхідністю детального вивчення наступної проблематики:

1) наукового обґрунтування ролі впливу навколишнього середовища на архітектуру ландшафтних театрів;

2) визначення актуальної архітектурної театральної термінології та вивчення новітніх підходів до проєктних рішень ландшафтних театрів в природному, історичному та урбанізованому середовищах;

3) розробки вдосконаленої архітектурної типології та сучасних засобів організації предметно-просторового середовища ландшафтних театрів.

Підтвердженням необхідності створення ефективної матеріально-технічної бази ландшафтних театрів є той факт, що до вирішення цього активно спонукають суттєві зміни клімату сучасної України, які відбуваються в зв'язку з тенденцією до процесу глобального потепління на планеті. За рахунок згаданого вище явища значно розширюється термін стабільного функціонування ландшафтних театрів протягом року в Україні, що гармонійно синтезовані в навколишнє середовище.

Мета дослідження – розвиток архітектурної типології ландшафтних театрів з врахуванням особливостей проектування споруд даного типу в умовах України XXI століття.

В дисертації розглянуто та докладно вивчено наступні **наукові завдання дослідження**, а саме:

1) висвітлення хронологічної історичної генези формування архітектури ландшафтних театрів в часі та просторі;

2) проведення аналізу основних факторів, що впливають на функціональне призначення, параметри та зони розташування, архітектурно-композиційні та об'ємно-планувальні рішення організації ландшафтних театрів в умовах природного, історичного та урбанізованого середовища;

3) розробка методології для визначення чинників формування архітектури ландшафтних театрів в Україні XXI століття;

4) вивчення світового та вітчизняного практичного досвіду створення глядацько-сценічного середовища ландшафтних театрів за допомогою спеціальних архітектурних прийомів при проектуванні об'єктів театрального спрямування в різноманітних умовах;

5) визначення переліку основних технічних засобів, сценографічних рішень та новітніх електронних цифрових технологій з врахуванням світового досвіду організації глядацько-сценічного простору українських ландшафтних театрів сьогодення;

б) дослідження національних рис і оцінка внеску Львівської архітектурної школи в процес створення ландшафтних театрів на теренах України, що містять варіанти видозмін предметно-просторового середовища при його трансформації в залежності від жанру театрального заходу просто неба та формування пропозицій щодо практичних рекомендацій для внесення особливостей архітектурної типології при проектуванні ландшафтних театрів у нормативну літературу, що діє в Україні станом на 01.06.2019 року.

Об'єкт дослідження – ландшафтні театри та глядацько-сценічні простори в різноманітному природному, історичному та урбанізованому середовищах різних регіонів та природно-кліматичних зон України.

Предмет дослідження – функціонально-планувальні рішення та засоби об'ємно-просторової організації ландшафтних театрів в Україні сьогодення.

Межі дослідження – архітектурно-планувальна, об'ємно-просторова та функціонально-дійова організація ландшафтних театрів, в яких формувалось зародження, проходило становлення та відбувається сталий розвиток національних театрів даного типу від прадавніх часів до сучасності.

У відповідності до обраних **методів дослідження** автором в роботі запропоновано вдосконалену методику наукових досліджень, що включає в себе: аналіз літературних першоджерел, пов'язаних з історією архітектури світового та українського ландшафтного театру за даними, що існують у публічному доступі; анкетне опитування пересічних відвідувачів театральних споруд і фахову оцінку практикуючих архітекторів, експертів та діячів театральної справи; розробку навчальних, експериментально-пошукових та конкурсних архітектурних проектів ландшафтних театрів. Автором за період з 2013 по 2019 роки було розповсюджено 96 анкет різного змісту, на які було отримано 64 відповіді на поставлені в них предметні питання.

Джерелознавча база дослідження. Теоретичні положення дисертаційної роботи спираються на наукові праці провідних закордонних вчених та дослідження вітчизняних архітекторів-вчених і представників Львівської архітектурної школи за наступним переліком: Г.Бархіна, М.Бевза, Ю.Богданової, М.Габреля, Б.Гоя, Ю.Диби, О.Кордуняна, С.Лінди, Г.Петришин,

Т.Портнової, В.Проскурякова, О.Проскурякова, О.Слепцова, Б.Черкеса.

Розвиток архітектурної типології відкритих театрів в світі та Україні проаналізовано на основі наукових праць таких закордонних та українських дослідників, як: В.Биков, Ф.Ваух, М.Гарді, Ю.Гнедовський, А.Гриманов, В.Денігер, Л.Джевел, В.Дударець, О.Дудка, О.Клековкін, О.Кужельний, В.Куцевич, Д.Менденхолл, М.Мосіна, Є.Окунева, В.Проскуряков, А.Сафонов, А.Сафонова, Е.Смільгіс, Н.Хаддад, Ш.Чейні.

Спеціальні питання, що присвячені проблемам сценографії та процесу організації глядацько-сценічного середовища ландшафтних театрів детально розглядались в працях наступних вчених, а саме: В.Берьозкіна, П.Босого, Б.Гоя, А.Єфіменко, З.Климко, О.Ковальчук, О.Островерх, В.Фіалка, Е.Холдінга, Ю.Хрипунова, К.Янчук, Д.Яреми.

Окрему проблематику, пов'язану з вивченням особливостей забезпечення ландшафтних театрів сучасними технічними засобами та інноваційними цифровими технологіями, що докладно досліджувались провідними архітекторами-науковцями, такими як: Т.Астаф'єва, В.Берлін, С.Белов, Г.Бокс, Д.Гілетт, С.Діксон, Р.Кадена, О.Камишнікова, Р.Коглер-Карвер, Д.Максимов, Є.Ростовський, Е.Тозер, А.Швецов та іншими фахівцями.

Наукова новизна одержаних результатів роботи полягає у вдосконаленні архітектурної типології національного ландшафтного театру на основі формування осучаснених принципів та засобів архітектури просто неба.

Автором в дисертації було опрацьовано текстові, ілюстративні, статистично-довідникові та віртуальні матеріали, які отримувались з бібліотек, театрів та музеїв значних міст України, таких як: Київ, Харків, Дніпро, Одеса, Львів, Чернівці та Кропивницький.

Практичне значення отриманих результатів дисертаційних досліджень становлять конкретні пропозиції щодо вимог при проектуванні ландшафтних театрів, як окремого типу театральних споруд з метою подальшого внесення доповнень та змін у діючі в Україні нормативні документи. Отримані результати дисертаційних досліджень доцільно, крім включення в нормативні матеріали, застосовувати при складанні завдань на проектування нових та реконструкції існуючих ландшафтних театрів в Україні; в процесі формування оновлених учбових програм і дисциплін у вищих навчальних архітектурних закладах та при розробці цільових технічних програм для організації діяльності науково-дослідницьких і проектних установ в галузі архітектури.

Особистий внесок здобувача: в публікації [1] автором висвітлено питання актуальності вивчення архітектурної типології ландшафтних театрів в Україні та світі, що тісно пов'язана з факторами, які суттєво впливають на принципи її формування. В статті [2] автором наведено попередні принципи архітектурної типології ландшафтних театрів в умовах сьогодення та розглянуто характерні риси театрів даного типу, що розташовані в зелених рекреаційних та паркових зонах значних міст України. В статтях [3], [7] автором висвітлено перспективи проектування нових та реконструкція існуючих ландшафтних театрів України, запропоновані шляхи розвитку створення ландшафтних театрів в Україні майбутнього. В публікації [4]

автором досліджувались особливості українських народних традицій при розвитку архітектурної типології національних відкритих театрів. В статті [5] автором досліджувались питання впливу творчості архітектора-футуриста Ф.Кізлера на архітектуру та сценографію ландшафтних театрів світу в середині ХХ століття. В публікації [6] наведено вдосконалену архітектурну типологію та засоби архітектури, які слід використовувати при проектуванні ландшафтних театрів на території України. Праця автора [8] присвячена аспектам особливостей генези ландшафтних театрів від античної пори до сучасності. В публікації [9] автором запропоновано сучасні рішення пошукових проектів ландшафтних театрів, що були виконані на кафедрі дизайну архітектурного середовища Національного університету «Львівська політехніка».

Апробація результатів дисертації. Основні положення та висновки дисертаційної роботи було викладено та обговорено на 12-ти науково-практичних заходах, а саме на: VI Всеукраїнській науковій конференції: «Архітектура: образ, естетика, емоційний контекст» (КНУБА, м.Київ, 2013 р.); Міжнародній науково-практичній конференції: «САПР ALLPLAN. Инновационное проектирование в архитектуре и строительстве» (КНУБА, м.Київ, 2014 р.); Міжнародній студентській науковій конференції: «Актуальные проблемы архитектуры, строительства и дизайна» (МГТУ им.Г.И.Носова, м.Магнітогорськ, 2014 р.); Всеукраїнській науковій конференції: «Історичний досвід і сучасні тенденції розвитку архітектури, дизайну, містобудування та образотворчого мистецтва» (ПолтНТУ ім.Ю.Кондратюка, м.Полтава, 2014 р.); II Міжнародній науково-практичній конференції: «Актуальні питання сучасної науки» (м.Київ, 2014 р.); VI Міжнародній науково-практичній конференції: «Архітектура та екологія» (НАУ, м.Київ, 2014 р.); Міжнародній конференції, присвяченій 125-ій річниці з дня народження Ф.Кізлера (ЧНУ ім.Ю.Федьковича, м.Чернівці, 2015 р.); II Міжнародному науково-практичному конгресі: «Міське середовище – ХХІ ст. «Архітектура. Будівництво. Дизайн» (м.Київ, 2016 р.); Міжнародній науково-практичній конференції: «Сучасні наукові дослідження та розробки: теоретична цінність та практичні результати» (м.Братислава, Словаччина, 2016 р.); Міжнародному студентському проектному семінарі по реновації актового залу I-го навчального корпусу Національного університету «Львівська політехніка» з розширенням театральних функцій (НУ «Львівська політехніка», м.Львів, 2017 р.); II Міжнародній науково-практичній конференції: «Інноваційні технології в архітектурі і дизайні» (ХНУБА, м.Харків, 2018 р.); Міжнародній науковій конференції присвяченій 15 річниці створення кафедри дизайну архітектурного середовища: «На шляху до архітектурної освіти і професії майбутнього» (НУ «ЛП», м.Львів, 2018 р.).

Публікації: Результати дисертаційного дослідження опубліковано в 19-ти друкованих працях, 9 з них – наукові статті та 10 тез доповідей (4 – у співавторстві з науковим керівником теми дисертації, 1 – у співавторстві з викладачами кафедри ДАС та 14 – особисто), з яких: 7 публікацій надруковано у виданнях, внесених до списку фахових видань МОН України; 2 наукові статті – опубліковано за кордоном у періодичному виданні в Польщі

(Краківська політехніка), що входить до міжнародних наукометричних баз VazTech, VazHum, Index Copernicus Journals Master List, ERICH PLUS; 10 тез наукових доповідей було опубліковано в збірниках матеріалів вітчизняних та міжнародних науково-практичних конференцій, семінарів і воркшопів.

Впровадження результатів досліджень. Результати досліджень впроваджено в пошукових, експериментальних, навчальних, конкурсних та реальних проектах ландшафтних театрів з організацією глядацько-сценічних просторів, що здійснювались кафедрою дизайну архітектурного середовища Інституту архітектури Національного університету «Львівська політехніка» під керівництвом д.арх., проф. В.І.Проскуракова, а саме: 1) в проекті «Реконструкція скверу в історичній частині Чернівців біля резиденції Національного університету ім.Ю.Федьковича», який отримав першу премію в архітектурному конкурсі проектів, що проводився мерією Чернівців у 2013 році (проект в стадії реалізації); 2) в проекті «Ландшафтний дизайн виставково-рекреаційних споруд навколо території виробничої бази ТзОВ «Магік» в с.Милятичі Пустомитівського району Львівської області (проект реалізовано та введено в експлуатацію в 2015 році); 3) в пошуковому проекті «Культурно-просвітницькі та ландшафтно-видовищні об'єкти у навчальних зонах Національного університету «Львівська політехніка», а саме: а) «Ландшафтно-меморіальний комплекс біля головного корпусу; б) «Видовищно-рекреаційний об'єкт на площі св.Юра»; в) «Ландшафтний вербальний театр біля Наукової бібліотеки на вул.Професорській» (проект у стані реалізації); 4) в пошуковому проекті «Багатофункціональне середовище актового залу та сезонного ландшафтного театру біля І-го навчального корпусу НУ «Львівська політехніка» в 2017 році (проект у стані реалізації); 5) протягом 2013-2019 років результати дисертаційного дослідження автором були апробовані в 25-ти проектах ландшафтних театрах в містах Кропивницькому, Чернівцях та Львові.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається з тлумачного словника термінів та архітектурних понять, вступу, п'ятьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел, ілюстративної частини та додатків. Обсяг дисертації 346 сторінок, з яких: 157 сторінок основного тексту, 66 сторінок з ілюстраціями та таблицями, 6 додатків, 20 сторінок списку використаної літератури із 210 позицій.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У **Вступі** до проведених досліджень визначена актуальність роботи, надано джерелознавчу базу розробленої праці, сформульовано мету, наукові завдання, представлено новизну і практичне значення виконаної роботи, наведено конкретні пропозиції та перелічено об'єкти, що реалізовані в процесі впровадження результатів дисертаційної роботи.

Розділ 1. Досвід створення та загальна класифікація ландшафтних театрів.

Даний розділ складається з чотирьох підрозділів і закінчується висновками. Він присвячений вивченню генези ландшафтних театрів в світі та

Україні в контексті часу та простору від античної пори до сучасності на основі здійсненого автором аналізу літературних першоджерел.

У підрозділі 1.1: *«Генеza формування архітектурно-середовищної організації ландшафтних театрів»* висвітлено характерні особливості появи на території України та в світовій архітектурі ландшафтних театрів, що використовувались людством спочатку, як культові релігійні та обрядові місця, а вже пізніше трансформувались в об'єкти для проведення масових дійств театралізованого характеру. У чіткому хронологічному порядку автором було вибудовано ретроспективу покрокового розвитку та охарактеризовано основні етапи розвитку ландшафтних театрів від часів прадавніх слов'ян до ландшафтних театрів сьогодення. Автором проаналізовано об'єкти прадавньої театральної інфраструктури з часів язичництва на теренах України; епохи давньогрецьких та давньоримських амфітеатрів; періоду середньовічних вуличних театрів часів Відродження; розвитку ландшафтних театрів, що розташувались у садово-паркових зонах Західної Європи; побудови літніх театрів радянської епохи в СРСР; генези ландшафтних театрів в сучасних країнах світу та в Україні сьогодення.

У підрозділі 1.2: *«Огляд вітчизняних та закордонних досліджень архітектури створення відкритих театрів»* висвітлює аналіз літературних першоджерел і наукових досліджень, присвячених досвіду організації простору театрів даного типу в цілому світі та на території України. В огляді автором досліджено діючу архітектурну типологію, як окремих ландшафтних об'єктів, так і цілісних театральних комплексів, що використовуються для організації масових культурно-видовищних заходів в різноманітних ландшафтах. З метою здійснення детальної оцінки та аналізу наявної архітектурної типології ландшафтних театрів у роботі було досліджено існуючі підходи до формування принципів архітектури та тенденції розвитку сучасної архітектури відкритих театрів. Проаналізовано 210 літературних першоджерел українських та світових дослідників, що вивчали, як організацію глядацько-сценічного середовища, так і проблематику пов'язану з театральною сценографією.

У підрозділі 1.3: *«Класифікація існуючих типів ландшафтних театрів»* автором класифіковано основні архітектурні типи театрів, що розташовані в ландшафті та представлено авторську природно-кліматичну карту, розроблену для місць розміщення оптимальних зон при створенні ландшафтних театрів на території України. Автором проаналізовано реальну ситуацію, щодо розташування та рівнем забезпечення об'єктами всієї театральної мережі України в контексті її фактичного розподілу між значними містами та населеними пунктами; розроблено актуальну схему локації наявних ландшафтних театрів в Україні з метою визначення якості задоволення культурних потреб населення країни, що відповідають вимогам XXI століття.

У підрозділі 1.4: *«Вплив українських традицій та внесок Львівської архітектурної школи в розвиток ландшафтних театрів»* автором розглянуто вплив характеру ландшафту та форми організації сценічного простору в українському відкритому театрі; детально проаналізовано народні традиції та автентичні особливості, що формують гармонійне глядацько-сценічне

середовище прадавнього і сучасного театру просто неба в Україні. Автором доведено, що характерні риси українського ландшафтного театру суттєво відрізняють його від архітектури аналогічних театрів в інших країнах світу та виникли вони з традицій, що мають витoki в ритуальних обрядах прадавніх слов'ян. Форми організації театрального дійства автентичного українського ландшафтного театру, що розташувались на одному березі водойми в подальшому ставали прототипом фронтальної схеми організації сцени; а якщо на обох берегах річки: то вони виступали, як аналог у поперечній схемі побудови сцени. Дисперсна схема організації сценічного простору зароджувалась в процесі проведення ритуальних обрядів у священних лісах України, а в гірській місцевості (Карпатах, Криму): викристалізувалась глибинна схема організації сцени для проведення обрядового дійства. Саме згадані вище характерні особливості, суттєво відрізняють українські ландшафтні театри від об'ємно-просторової організації театрального дійства та формування архітектури ландшафтних театрів у інших країнах світу.

У висновках до розділу 1 представлено досліджені в літературі наукові підходи до оцінки актуальної архітектурної типології ландшафтних театрів, вибудовано алгоритм врахування особливостей формування предметно-просторового середовища театрів даного типу та запропоновано авторську концепцію розвитку національних особливостей в процесі вибору оптимального місця розташування та архітектури останніх на теренах України.

Розділ 2. Методика досліджень та аналіз основних чинників формування архітектури ландшафтних театрів.

Розділ містить чотири підрозділи, відокремлених за ознаками різноманітності факторів впливу останніх на формування архітектурної типології ландшафтних театрів і закінчується висновками. В дисертаційному дослідженні автором було особисто обстежено 24 ландшафтних театри з 111 вітчизняних об'єктів, які у відповідності до статистичних даних, представлених у публічному доступі станом на 01.06.2019 року, розташовані на території України, крім того, візуально оглянуто, що 31 театральний об'єкт даного типу за межами України.

У підрозділі 2.1: «Методика обробки літературних джерел в наукових дослідженнях» представлено використаний автором в дисертаційній роботі алгоритм проведення наукових досліджень. В дисертаційній роботі наведено авторську методику процесу обробки отриманої інформації при виборі об'єкту досліджень з літературних першоджерел; виконано поділ опрацьованої інформації за її структурою та вивченим змістом; запропоновано критерії визначення оптимального проектного рішення в процесі аналізу матеріалів.

У підрозділі 2.2: «Аналіз факторів впливу на архітектурну типологію за функціональним призначенням, параметрами та зонами розташування ландшафтних театрів» наведено здійснений автором аналіз за призначенням ландшафтного театру та критеріями вибору конкретної зони, де останні було би доцільно розташовувати. Розглянуто основні чинники, які впливають на обов'язкові складові ландшафтних театрів; проаналізовано різноманітні типи відкритих театрів при використанні в різних жанрах театральних заходів.

За класифікацією, наведеної в табл.1 автором проілюстровано особливості місць розташування та основні параметри оптимальної місткості театрів за методикою, запропонованою Биковим В.Є., для театрів в природно-кліматичних та географічних зонах на території Східної Європи.

В табл.1 наведена класифікація ландшафтних театрів: за їхнім функціональним призначенням; місткістю глядачів; місцем розташування театру в середовищі; режимом відкритості глядацького залу; особливими ландшафтними умовами зони розміщення об'єкту. В даному підрозділі дисертації на основі вивчених літературних першоджерел та за результатами анкетування, проведеного серед практикуючих архітекторів; діячів театральної справи, що експлуатують театральні споруди та пересічних відвідувачів ландшафтних театрів, автором було представлено опрацьовані матеріали, а саме: а) статистичне порівняння поділу ландшафтних театрів в Україні за жанрами дійства, згідно з методикою, що запропонована Биковим В.Є.; б) визначено ступінь популярності споруди відповідного типу театру за кількістю глядацької аудиторії при проведенні конкретного жанру театральної вистави; в) виявлено вплив зони розташування та орієнтації ландшафтного театру за сторонами світу в різну пору доби на організацію жанрової політики в процесі проведення масового культурно-видовищного дійства просто неба.

У підрозділі 2.3: *«Методика вибору архітектурно-композиційних та об'ємно-планувальних рішень ландшафтних театрів»* автором вивчено основні архітектурно-композиційні та об'ємно-планувальні рішення організації предметно-просторового середовища ландшафтних театрів, що формують сучасні підходи при проектуванні театральних об'єктів даного типу. Автором здійснено детальний аналіз проектів ландшафтних театрів в контексті вибору: схем організації сцени; форм глядацького залу; способів евакуації глядачів; кута нахилу амфітеатру; архітектурно-конструктивних рішень основи споруди, як цілісного комплексу складових в сучасному ландшафтному театрі (табл.2).

У підрозділі 2.4: *«Аналіз впливу на типологію ландшафтних театрів методів організації сценічного простору та засобів зеленої архітектури»* автором здійснено в роботі архітектурно-типологічний поділ різних типів ландшафтних театрів: за комбінацією застосування архітектурних елементів; за ступенем трансформації простору та характером сценічного дійства; за мобільністю застосованих складових театру; за влаштуванням різних варіантів компонування театрального комплексу; за засобами використання прийомів ландшафтного дизайну. При цьому автором в роботі враховувався характер функціонування театральної споруди на протязі цілого року та в процесі використання сезонного графіку роботи ландшафтного театру. Автором було проаналізовано вплив сучасних технологій і застосування прийомів ландшафтного дизайну при використанні зелених насаджень при проектуванні театрів даного типу, в яких сценографічними методами та спеціальними технічними засобами формується оптимальне предметно-просторове середовище, яке могло би забезпечити ефективне функціонування ландшафтного театру сьогодення (табл.3).

У висновках до розділу 2 автором запропоновано методику визначення структурованої класифікації чинників, що формують архітектурну типологію ландшафтних театрів: 1) за функціональним призначенням, параметрами та зонами розташування ландшафтних театрів в частині: жанру театрального дійства; місткості глядацької аудиторії в залі; місцем розміщення та режимом відкритості глядацького залу; особливостями ландшафтних умов зони локації театрального об'єкту (табл.1); 2) за архітектурно-композиційними та об'ємно-планувальними рішеннями, а саме: за схемою організації сцени; формою глядацького залу; способом евакуації глядачів; кутом нахилу амфітеатру і архітектурно-конструктивними рішеннями основи (табл.2); 3) за організацією сценічного простору та впливом на нього засобів зеленої архітектури, таких як: комбінаціями застосування архітектурних елементів; ступенем трансформації простору та характером сценічного дійства; мобільністю складових театру; влаштуванням компонентів театрального комплексу; засобами використання прийомів ландшафтного дизайну при створенні розгалуженої театральної інфраструктури об'єктів просто неба (табл.3).

Розділ 3. Характеристика архітектурної типології ландшафтних театрів для сучасних умов.

Розділ 3 складається з трьох підрозділів та висновків до розділу. У ньому на основі досвіду досягнень практичної світової архітектури визначено характерні особливості архітектурної типології ландшафтних театрів сьогодення. Розглянуто шляхи використання архітектурно-типологічних факторів проектування перспективних типів ландшафтних театрів в Україні.

У підрозділі 3.1: «Тлумачення основних понять в термінології архітектури відкритих театрів» автором вперше було здійснене дослідження етимології терміну «ландшафтний театр» та доведено, що даний термін включає в собі характеристики та основні ознаки таких типів відкритих культурно-видовищних та дозвіллевих закладів як: зелений театр, природний театр, літній театр, театр просто неба та відкритий театр. В даному підрозділі автором проаналізовано особливості підходу до організації предметно-просторового середовища ландшафтного театру в системі «сцена – просценіум–театрон». За основу автором було обрано класичну традиційну організацію, згаданої вище системи з використанням багатовікового досвіду функціонування давньогрецьких та давньоримських амфітеатрів. Автором трансформовано традиційний підхід до організації сценічно-глядацького простору в сучасне неформальне театральне середовище, що синтезує сцену та глядацький зал в єдиний комплекс культурно-видовищного дійства, де кожному учаснику театралізованої вистави відведена відповідна роль. Автором підтверджено, що саме ландшафтний театр є найбільш економічно доцільною та демократичною формою організації предметно-просторового середовища відкритої театральної споруди, який гармонізується з ландшафтом, що його оточує.

У підрозділі 3.2: «Особливості принципів формування архітектурної типології ландшафтних театрів для умов України» містить детальний аналіз принципів архітектурної типології ландшафтних театрів з врахуванням особливостей різних географічних і кліматичних районів та підрайонів України.

Автором для українських ландшафтних театрів запропоновано доповнену номенклатуру компонентів театрального предметно-просторового середовища, яка включає елементи, що покращують комфортність перебування глядачів в залі театру даного типу. Автором представлено оригінальну тривимірну модель об'ємно-просторової організації середовища ландшафтного театру на основі архітектурно-планувальних рішень, застосованих у відкритому театрі в садибі графа Шереметєва в с.Кусково (РФ) та який дозволяє візуально уявити в комплексі всю просторову структуру ландшафтного театру.

У підрозділі 3.3: «Новітні тенденції архітектурної типології та характеристика складових ландшафтних театрів» автором узагальнено тенденції, що характеризують специфіку архітектурної типології ландшафтних театрів у ХХІ столітті. В розділі визначено основні історичні етапи становлення відкритих театрів, як невід'ємної частини розвитку світової театральної архітектури; показано витоки формування ландшафтних театрів в умовах природного, історичного та урбанізованого середовища; вивчено генезу театрів просто неба з часів прадавніх слов'ян до ландшафтних театрів України сьогодення. В результаті здійсненого аналізу автором запропоновано оптимальні варіанти архітектурно-композиційних форм конфігурації глядацького залу для ландшафтних театрів, а саме: полігональну, секторну, еліптичну та круглу форми амфітеатру. Виокремлено для ландшафтних театрів основні найбільш ефективні схеми організації сценічного простору, такі як: фронтальну; глибинну; тристоронню; панорамну; дисперсну; аренну або кільцеву форми влаштування сцени. Для кожного з відомих на сьогодні жанрів сценографічного дійства та обраного в проекті функціонального призначення театральної споруди автором рекомендовано відповідний тип організації сцени та оптимальну форму конфігурації амфітеатру для ландшафтного театру.

У висновках до розділу 3 автором визначено особливості проектування при формуванні предметно-просторового середовища сучасного ландшафтного театру на основі аналізу світового історичного досвіду розвитку театрів даного типу та наведено етимологію архітектурного терміну «ландшафтний театр». В розділі 3 автором запропоновано оптимальні зони при виборі місця розташування ландшафтних театрів, а саме: а) на садово-паркових ділянках населених пунктів; б) у передмістях мегаполісів; в) на територіях відпочинково-рекреаційних зон; г) на майданчиках, що розташовані біля природних або штучних водойм; д) на площах в історичних центрах та забудови урбанізованих міст; е) в характерних гірських ландшафтах; ж) на рекультивованих ділянках об'єктів після реновації при впливі на ландшафт подій техногенного характеру.

Розділ 4. Архітектурно-конструктивні рішення та технічні засоби організації простору ландшафтних театрів сьогодення.

Даний розділ складається з трьох підрозділів та закінчується висновками до розділу. Розділ 4 присвячено особливостям архітектурно-конструктивних рішень, вибору оптимальних технічних засобів, сценографічних прийомів і сучасного програмного забезпечення в проектуванні та експлуатації ландшафтних театрів в сучасних умовах ХХІ століття.

У підрозділі 4.1: «Об'ємно-просторова організація амфітеатру та сценічного майданчика в сучасних ландшафтних театрах» висвітлено питання впливу кута нахилу, конфігурації геометричної форми глядацького залу на організацію предметно-просторового середовища та вивчено перелік основних технічних засобів і сценографічних прийомів з сучасними цифровими технологіями в проектуванні ландшафтних театрів. В цьому підрозділі автором поетапно проаналізовано алгоритм зміни мізансцен вистави в умовах ландшафтного театру; показано характерні особливості, що відрізняють вплив події на емоційний стан глядача в процесі дійства на сцені в природному, історичному та урбанізованому середовищах. Для ландшафтних театрів автором було запропоновано зосередити акцент на: віртуальних декораціях, голографічних, 3D-меппінгових, спеціальних та піротехнічних ефектах, що керуються зовні та дають можливість заповнити паузи, які виникають під час перебігу вистави в процесі зміни театральних мізансцен. В підрозділі автором висвітлено питання організації звукової ізоляції глядацького амфітеатру та сценічного майданчика; вивчено варіанти застосування фітостін, ефективних зелених насаджень та в'юнких рослин в якості шумозахисного огороження ландшафтних театрів у різних зонах розташування споруди.

У підрозділі 4.2: «Архітектурно-конструктивні рішення ландшафтних театрів для забезпечення нормативних експлуатаційних вимог» розглядаються ефективні схеми евакуації відвідувачів ландшафтних театрів, розташованих, як на ґрунтовій основі, так і при влаштуванні останніх на штучній основі (на збірному, монолітному залізобетонному або металевому несучому каркасі). На базі діючих нормативних документів, проаналізовано ефективні варіанти організації водовідведення опадів з планшети сцени та амфітеатру за допомогою спеціальної локальної дренажної водопропускної мережі поясного та радіального типів. З метою забезпечення оптимальної пропускної здатності для глядачів у випадку виникнення надзвичайних аварійних ситуацій розглянуто питання влаштування евакуаційних проходів, які запропоновано автором проектувати, як на штучній (антропогенній), так і на природній основі. В процесі аналізу автором вивчались основні архітектурно-конструктивні схеми влаштування сходів між рядами глядацького залу; варіанти вирішення конструкції сидінь і відкидних крісел для глядачів та особливості створення дахового покриття над ландшафтним театром за допомогою спеціальних перехресних конструктивних елементів або гнучких вантових систем. Особливу роль автором в роботі присвячено проблемам влаштування швидкокомтованих металевих систем для прозорого накриття ландшафтних театральних майданчиків, які можна використовувати одночасно з монтажем ефективного світла та організацією якісного звуку в тимчасових збірно-розбірних варіантах організації простору театрів даного типу.

У підрозділі 4.3: «Технічні засоби та сценографічні технології в ландшафтних театрах XXI століття» автором детально вивчено досвід використання сучасних технічних засобів з відповідним програмним забезпеченням; новітніх мультимедійних цифрових і спеціальних сценографічних технологій, що застосовуються в процесі організації масових

заходів у ландшафтних театрах ХХІ століття. Автором систематизовано базові системи забезпечення залу наступними засобами, як: високоефективним звуком; системою організації комфортного всеохоплюючого огляду сценічного простору; методами використання спеціальних ефектів, які характерні при проведенні культурно-видовищних заходів в ландшафтних театрах сьогодення. В роботі автором проаналізовано сучасні сценографічні прийоми, які підсилюють емоційний вплив на глядача, що спостерігає за театральною виставою просто неба та при цьому безпосередньо перебуває в природному, історичному та урбанізованому середовищах. В результаті проведеного автором аналізу в підрозділі сформовано оптимальний перелік цифрових електронних систем, технічних засобів та сценографічних прийомів, які дозволяють забезпечити в ландшафтному театрі середовище насичене справжніми емоціями в таке, де в процесі вистави створюється комфортне і безпечно перебування відвідувачів під час театралізованої вистави просто неба.

У висновках до розділу 4 сформульовано основні критерії розробки проєктів, що формуються за допомогою мультимедійних сценографічних технологій та сучасних технічних засобів предметно-просторового середовища ландшафтних театрів ХХІ століття та на основі, яких автором надано конкретні рекомендації щодо вибору архітектурно-конструктивних і технологічно-сценографічних рішень при створенні перспективних типів ландшафтних театрів сьогодення. Запропонований автором алгоритм відповідає сучасним тенденціям в архітектурі та створює умови для використання спеціальних сценографічних прийомів при реалізації самобутніх проєктів ландшафтних театрів в наступних комбінаціях компонування, як: а) «відкритий амфітеатр – накрита сцена»; б) «накритий амфітеатр – відкрита сцена»; в) «відкритий амфітеатр та відкрита сцена»; г) «накрита сцена та накритий амфітеатр».

Розділ 5. Рекомендації щодо проєктування сучасних ландшафтних театрів в Україні.

Даний розділ сформований з трьох підрозділів та висновків. В розділі 5 в результаті аналізу раніше реалізованих проєктів ландшафтних театрів на території України автором систематизовано спільні та спеціальні принципи архітектурної типології та засоби архітектури театрів даного типу. В розділі наведено практичні рекомендації щодо проєктування для внесення в нормативні документи, що чинні в Україні.

У підрозділі 5.1: «Принципи формування та засоби архітектури ландшафтних театрів в Україні» детально проаналізовано та наведено автором спільні та спеціальні принципи формування архітектури ландшафтних театрів в Україні, а також представлено вдосконалену архітектурну типологію в процесі організації предметно-просторового середовища національних ландшафтних театрів. Запропоновано алгоритм застосування сучасних засобів організації та схему компонування елементів театального комплексу в умовах ландшафту, що оточує культурно-видовищний та дозвіллевий заклад. Автором наведено послідовність врахування спільних та спеціальних принципів архітектурної типології на організацію предметно-просторового середовища та вплив культурно-естетичних чинників на формування

архітектури ландшафтного театру України XXI століття. В підрозділі проілюстровано, як фактори, що формують архітектурну типологію впливають на глядацько-сценічний простір ландшафтного театру в умовах природного, історичного та урбанізованого середовища. При цьому в процесі проектування майбутніх ландшафтних театрів в Україні автором запропоновано використовувати наступні засоби архітектури, як: 1) застосування екологічних та бюджетних будівельних матеріалів і конструкцій; 2) створення невимушеної атмосфери в процесі сприйняття театрального дійства; 3) обмеження кількості функціональних технологічних приміщень в загальному комплексі споруд ландшафтного театру; 4) ефективні архітектурно-конструктивні рішення несучого каркасу театральної споруди; 5) гармонійність при синтезі природи в процесі театральної вистави з грою акторів на сцені; 6) можливість проведення культурно-видовищного дійства при використанні цифрових медійно-інформаційних технологій; 7) застосування ефективних декорацій, світла і звуку, як основних елементів сучасної сценографії в ландшафтних театрів в Україні.

У підрозділі 5.2: «Архітектурні прийоми в проектуванні ландшафтних театрів» автором запропоновано алгоритм прийняття рішень щодо об'ємно-просторового вирішення театру просто неба; механізм вибору оптимальних архітектурно-конструктивних вирішень в процесі проектування з врахуванням фактичного рельєфу майданчика розташування об'єкту; визначено послідовність заходів щодо влаштування гармонійного театрального середовища при синтезі з історичною забудовою та глядацько-сценічним простором відкритого театру; враховано роль акустичних властивостей сцени при проектуванні ландшафтних театрів. Крім того, виокремлено деякі аспекти пов'язані з організацією комфортного доступу до залу театрів такого типу для маломобільних груп населення.

У підрозділі 5.3: «Пропозиції щодо проектування перспективних типів ландшафтних театрів на теренах сучасної України» автором представлено пропозиції стосовно внесення останніх в нормативну базу, що використовується в Україні. Автором запропоновано в ДБН В.2.2-16-2019 «Будинки і споруди. Культурно-видовищні та дозвілєві заклади» включити зміни в частині внесення наступних пропозицій: поділу глядацько-сценічного простору ландшафтного театру за рівнем відкритості сцени та залу та за принциповою схемою компонування театру даного типу в ландшафтах з різноманітним рельєфом, а саме: на рівнинній та гірській місцевостях, в міській інфраструктурі, у відпочинково-парковій зоні з домінантою у вільній забудові. Автором пропонується вперше внести в згаданий вище нормативний документ розрахункові параметри для визначення оптимальних кутів нахилу амфітеатру залу, вибору ефективної орієнтації глядацького залу та сцени протягом доби за сторонами світу; величини відстаней від сцени до останнього ряду глядацького залу в залежності від проектної місткості ландшафтного театру. В роботі надано конкретні рекомендації щодо внесення в існуючу нормативну базу України даних, які створюють можливості для оптимального вибору, по-перше: ефективної об'ємно-компонувальної схеми театру за рівнем

відкритості споруди; по-друге: варіанту вибору місця розташування ландшафтного театру в різних умовах розміщення (гори, рівнини, історична та урбанізована забудова); по-третє: оптимальної системи врахування вибору кута нахилу амфітеатру; розрахункової відстані від сцени до останнього ряду глядацького залу та ефективної орієнтації театру за сторонами світу в залежності від періоду доби при проведенні дійства просто неба (табл.4).

У висновках до розділу 5 представлено результати впровадження дисертації в пошукових проектах та наведено практичні рекомендації щодо внесення до існуючої нормативної бази для проектування ландшафтних театрів.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

В роботі автором було поетапно вирішені поставлені попередньо наукові задачі, які полягали в створенні комплексного підходу до розробки вдосконаленої архітектурної типології, у питаннях вивчення архітектурної типології, принципів та засобів предметно-просторової організації середовища ландшафтних театрів в Україні сьогодення. В дисертаційному дослідженні автором в п'яти розділах вивчено, проаналізовано та представлено:

1. Результати здійсненого детально аналізу літературних першоджерел в частині генези ландшафтних театрів та особливостей організації об'ємно-просторового середовища театрів просто неба з прадавньої пори до сучасності в Україні та світі. В хронологічному порядку встановлену еволюцію формування глядацько-сценічного середовища ландшафтних театрів в Україні та різних країнах світу в контексті впливу конкретних історичних епох розвитку людства на об'єкт наукового дослідження.

2. Розроблену автором методику визначення та досліджений структурований перелік основних чинників, що впливають і формують архітектурну типологію ландшафтних театрів: за функціональними призначенням та параметрами зон розташування ландшафтних театрів; за архітектурно-композиційними і об'ємно-планувальними рішеннями театру даного типу; за організацією сценічного простору та впливом засобів зеленої архітектури на предметно-просторове середовище ландшафтного театру, що наведено і послідовно проілюстровано в табличній формі (табл.1,2,3) даного автореферату.

3. Досліджений автором та доведений на основі аналізу літературних першоджерел перелік особливостей ландшафтних театрів, який: по-перше, має суттєві відмінності в обмеженій кількості функціональних складових, що є характерними для архітектури лише закритих театрів; по-друге, в пропорціях та масштабах взаємодії елементів сценічної та глядацької зон, а також при впливі середовища, що оточує театр, як невід'ємного компоненту культурно-видовищного дійства в ландшафтному театрі. Наведений у висновках до розділу 3 дисертації автором інтеграційний підхід, що створює можливості для організації навколо ландшафтного театру синтезованої в рельєф комплексної інфраструктури, що включає об'єкти, які мають виступати комфортним місцем для проведення, як масштабного рок-фестивалю, так і масового фольклорного свята чи спортивно-розважального заходу влаштованого просто неба.

4. Накопичений Львівською архітектурною школою практичний досвід проектування ландшафтних театрів на теренах України, що було проаналізовано, як за реалізованими проектами, так і за використаними літературними першоджерелами. Проведені науково-пошукові дослідження, що дозволили автору виявити основні критерії та виокремити характерні риси для предметно-просторової організації ландшафтних театрів сьогодення. Запропоновану автором новітню тривимірну модель формування об'ємно-просторового середовища ландшафтних театрів із застосуванням сучасних засобів сценічної організації, спеціальними технологічними та архітектурно-планувальними рішеннями за допомогою прийомів ландшафтного дизайну і зеленої архітектури, яка може бути обраною за комплексну базову модель при визначенні оптимального набору складових ландшафтного театру.

5. Позицію автора, в якій вперше запропоновано обґрунтування етимології терміну «ландшафтний театр» з пропозицією, щоби згаданий вище термін замінив у нормативній базі України типологічне поняття «літній театр». Автором доведено, що в сучасних умовах суттєвої зміни клімату на планеті та, відповідно, в Україні тлумачення поняття терміну «літній театр», фактично втрачає своє змістове наповнення, оскільки загальний період ефективного функціонування ландшафтного театру зараз триває в середньому від 9-ти до 10-ти місяців в році. Автором встановлено, що театр просто неба в Україні практично повсемісно припиняє використовуватись тільки сезонно (тобто лише в теплий період року). Розроблений автором оригінальний алгоритм використання принципів організації глядацько-сценічного простору ландшафтних театрів, який дозволяє застосувати покроково процес врахування чинників, які характерні для ландшафту, що оточує театр даного типу в різноманітних природно-кліматичних та географічних умовах України.

6. Дослідження автора, в яких підсумовано національний досвід в галузі створення ландшафтних театрів та визначено специфічні особливості, що вирізняють український ландшафтний театр від його закордонних аналогів. Проаналізовано ментальність українців у збереженні національних традицій (танців, співу, мови, орнаментів і автентичної колористики), що споконвіку формують автентичні риси, які доцільно застосовувати при проектуванні ландшафтних театрів на теренах України. Підкреслену автором провідну роль Львівської архітектурної школи в розвитку створення національних ландшафтних театрів та її чільне місце в сучасній театральній архітектурі України загалом. Запропоновані автором практичні пропозиції, щодо внесення останніх в діючі на території України нормативні документи, в частині: а) врахування оптимальних варіантів компонування глядацького залу та сценічного простору за режимами відкритості споруди; б) застосування ефективних схем розташування ландшафтного театру в різноманітному рельєфі та найбільш поширених варіантах міської забудови і природного оточення об'єкту; в) використання розрахункових параметрів величин, відстаней, геометричних розмірів та оптимальних схем орієнтації глядацько-сценічного простору за сторонами світу в різну пору доби при організації в них театралізованого дійства відповідного жанру просто неба (табл.4).

ПЕРЕЛІК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації у наукових фахових виданнях України:

1. Проскуряков, В.І. та **Гуменник, І.В.**, 2013. Висвітлення актуальності формування і розвитку сучасної архітектурної типології «відкритих театрів» і, зокрема, «ландшафтних театрів». *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. *Архітектура*, 757, с.155-161.

2. Проскуряков, В.І. та **Гуменник, І.В.**, 2014. Попередня пропозиція принципів архітектурної типології відкритих та «ландшафтних» театрів. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. *Архітектура*, 793, с.94-101.

3. **Гуменник, І.В.**, 2015. Новітні тенденції в архітектурній типології театральних споруд відкритого типу. *Архітектурний вісник КНУБА*, 5, с.240-250.

4. **Гуменник, І.В.**, 2016. Українські традиції в архітектурі ландшафтних театрів сьогодення. *Архітектурний вісник КНУБА*, 8-9, с.137-144.

5. Ianchuk, K. and **Gumennyk, I.**, 2017. Scenographic ideas of Frederick Kiesler in the projects of Lviv architecture school. *Науковий журнал «Architectural Studies / Архітектурні дослідження»*, 3(2), pp.93-100.

6. **Гуменник, І.В.**, 2018. Принципи та засоби архітектури в типології ландшафтних театрів України ХХІ століття. *Архітектурний вісник КНУБА*, 14-15, с.687-694.

7. Проскуряков В. І. та **Гуменник І. В.**, 2018. Розвиток ландшафтних театрів України в майбутньому. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. *Архітектура*, 895, с. 32-37.

Публікації у наукових періодичних виданнях інших держав:

8. **Gumennyk, I.**, 2014. Evolution of the typology of open-type and «landscape» theatrical facilities in the conditions of urban environment from antiquity to the present days. *Czasopismo «Srodowisko Mieszkaniowe / Housing Environment»*, 13, pp.54-59 (BazTech, BazHum, Index Copernicus Journals Master List, ERICH PLUS).

9. **Gumennyk, I.** and Proskuryakov, V., 2015. Lviv Architecture School experience in projecting «landscape» theaters in park areas of Ukrainian cities. *Czasopismo «Srodowisko Mieszkaniowe / Housing Environment»*, 14, pp.128-135 (BazTech, BazHum, Index Copernicus Journals Master List, ERICH PLUS).

Тези та матеріали конференцій:

10. **Гуменник, І.В.**, 2015. Досвід пошукового проектування відкритих та «ландшафтних» театрів викладачами та студентами кафедри дизайну архітектурного середовища Національного університету «Львівська політехніка». В: Г.Н.Ушаков, ред., *Сучасна архітектурна освіта: Архітектура: Образ, естетика, емоційний контекст: VI Всеукраїнська наукова конференція*. Київ, Україна, 7-8 листопада 2013. Київ: КНУБА, с.52-54.

11. **Гуменник, І.В.**, 2014. Досвід використання програмного продукту

при бакалаврській та магістерській підготовці архітекторів в Національному університеті «Львівська політехніка». В: П.М. Куликов, В.П.Шкатов, ред., *САПР ALLPLAN. Інноваційне проектування в архітектурі і будівництві: Міжнародна науково-практична конференція*. Київ, Україна, 17-21 лютого 2014. Київ: КНУБА, с.23-26.

12. **Гуменник, І.В.**, 2014. Современный подход к принципам архитектурной типологии открытых и «ландшафтных» театров. В: М.Б. Пермякова, Э.П.Чернышовой, ред., *Актуальные проблемы архитектуры, строительства и дизайна: Міжнародна студентська наукова конференція*. Магнітогорськ, РФ, 25-26 квітня 2014. РФ: МГТУ ім. Г.И.Носова, с.107-109.

13. **Гуменник, І.В.**, 2014. Закордонний досвід проектування ландшафтних театрів від античності до сучасності. В: В.В.Шулик, ред., *Історичний досвід і сучасні тенденції розвитку архітектури, дизайну, містобудування та образотворчого мистецтва: Всеукраїнська наукова конференція*. Полтава, Україна, 19-21 травня 2014. Полтава: ПолтНТУ ім.Ю.Кондратюка, с.238-243.

14. **Гуменник, І.В.**, 2014. Генеза типології архітектури «ландшафтных» театраль-но-видовищних споруд відкритого типу. В: Н.Кузнецова, ред., *Актуальні питання сучасної науки: II Міжнародна науково-практична конференція*. Київ, Україна, 24-25 жовтня 2014. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», с.111-114.

15. **Гуменник, І.В.**, 2014. Внесок Львівської архітектурної школи у принципи проектування «ландшафтных» театрів в Україні. В: В.П.Харченко, ред., *Архітектура та екологія: VI Міжнародна науково-практична конференція*. Київ, Україна, 17-19 листопада 2014. Київ: НАУ, с.112-115.

16. **Гуменник, І.В.**, 2016. Перспективні підходи до сценографії ландшафтних театрів за допомогою сучасних технічних засобів. В: В.П.Харченко, О.А. Трошкіна, ред., *Міське середовище – XXI ст. Архітектура. Будівництво. Дизайн: II Міжнародний науково-практичний конгрес*. Київ, Україна, 15-18 березня 2016. Київ: НАУ, с.225-226.

17. **Гуменник, І.В.**, 2016. Вплив народних традицій на архітектуру сучасних ландшафтних театрів на теренах України. В: О.В.Кендюхов, М.Верхола, Д.В.Солоха, ред., *Сучасні наукові дослідження та розробки: теоретична цінність та практичні результати: Міжнародна науково-практична конференція*. Братислава, Словаччина, 14-19 березня 2016. Київ: ТОВ «НВП «Інтерсервіс», с.38-40.

18. **Gumennyk, I.**, Dmytrash, O., Lesyuk, A. and Shlemko, I., 2017. Development of the historical areas public spaces in Lviv (by the example Pidzamche district). In: M.G.Folli, *Urbanity: theories and project designs new strategies for sustainable developments of Ukrainian cities: International workshop*. Italy, Rome, 3-7 June 2015. Italy: Aracne editrice, pp.186-191.

19. **Гуменник, І.В.**, 2018. Інноваційні технології: вплив на архітектуру ландшафтних театрів в Україні сьогодні. В: Д.Ф.Гончаренко, В.П.Сопова, В.П.Мироненка, ред., *Інноваційні технології в архітектурі і дизайні: II Міжнародна науково-практична конференція*. Харків, Україна, 12-13 квітня 2018. Харків: ХНУБА, с.60-63.

АНОТАЦІЯ

Гуменник І.В. Розвиток архітектурної типології ландшафтних театрів в Україні. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури за спеціальністю 18.00.02 – Архітектура будівель та споруд. Національний університет «Львівська політехніка», Львів, 2019.

Дисертацію присвячено розвитку архітектурної типології ландшафтних театрів в умовах сучасної України. В дисертації висвітлена генеза відкритих театрів від античної пори до сучасності; досліджено та систематизовано фактори, що впливають на формування архітектури театрів даного типу. Автором запропоновано вдосконалену архітектурну типологію ландшафтних театрів; визначено сучасні принципи і засоби архітектури відкритих театрів з використанням мультимедійних та сценографічних технологій для забезпечення потреб відвідувачів. Автором запропоновано внести в діючу нормативну базу критерії вибору режиму відкритості ландшафтних театрів; параметри відстаней від сцени до останнього ряду залу; оптимальні кути нахилу амфітеатру; орієнтація сценічно-глядацького простору за сторонами світу в різні пори доби та варіанти розташування театральних об'єктів.

Ключові слова: ландшафтний театр, архітектурна типологія, генеза, чинник, глядацько-сценічний простір, амфітеатр, сценографія, навколишнє середовище, принципи та засоби архітектури.

АННОТАЦИЯ

Гуменник И.В. Развитие архитектурной типологии ландшафтных театров в Украине. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата архитектуры по специальности 18.00.02 – Архитектура зданий и сооружений. Национальный университет «Львовская политехника», Львов, 2019.

Диссертация посвящена развитию архитектурной типологии открытых театров в условиях современной Украины. В диссертации освещен генезис ландшафтных театров от античной поры до современности, исследовано и систематизированы факторы, влияющие на формирование архитектуры театров данного типа. Автором предложено усовершенствованную архитектурную типологию ландшафтных театров, определено современные принципы и способы архитектуры открытых театров с использованием современных мультимедийных и сценографических технологий для обеспечения потребностей зрительской аудитории. Автором предложено в действующую нормативную базу внести критерии выбора режима открытости ландшафтных театров; расчетные параметры расстояний от сцены до последнего ряда зала; оптимальные углы наклона амфитеатра; ориентация сценично-зрительного пространства по сторонам света в разное время суток и варианты расположения театральных объектов.

Ключевые слова: ландшафтний театр, архитектурная типология, генезис, фактор, зрительно-сценическое пространство, амфітеатр, сценографія, окружающая среда, принципы и средства архитектуры.

ABSTRACT

Gumennyk I.V. Development of Architectural Typology for Landscape Theatres in Ukraine. – On the rights of manuscript.

A dissertation for an academic degree of the Candidate of Architecture within the speciality 18.00.02 – Architecture of Buildings and Structures. Lviv Polytechnic National University, Lviv, 2019.

The thesis explores the development of architectural typology of landscape theaters in the present day Ukraine. The paper covers the genesis of open-air theaters, from ancient times to nowadays. It examines and systematizes factors for the establishment of architecture for this type of theaters.

It was analyzed original sources referring to the architecture of open-air theaters, and a list was compiled of researchers studying the peculiarities of theatrical objects in natural, historical, and urbanized settings. The paper presents a methodology for processing literary sources and findings of the survey conducted by the author for three categories of respondents. The dissertation identified how different zones and positioning conditions, as well as the number of spectators in the audience hall impact the architecture in open-air theaters. The paper made an analysis of architectural compositional and spatial extensional solutions for landscape theaters. It examined the impact of green architecture methods on the development of scenic environment in open-air theaters under various landscape settings. In the course of the research, it was developed an authentic 3D model for making a landscape theater that includes a full range of infrastructure facilities.

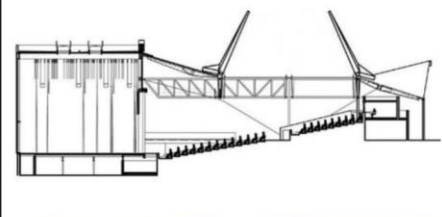
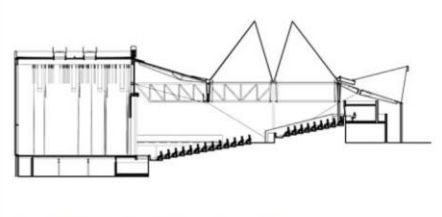
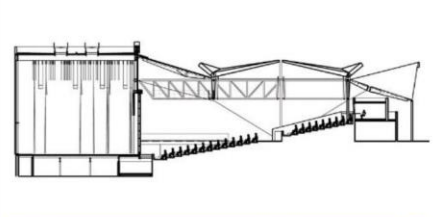

The author explored a complemented description of architectural typology of landscape theaters today, provided an authentic glossary of architectural terms, and peculiarities in the development of architecture for this type of theaters. The paper suggests a 3D spatial model for the landscape theater, with all possible auxiliary and technological facilities of theater infrastructure in package.

The thesis considers the spatial extensional organization of the scenic and audience space of the open-air theater. It was defined optimal architectural structural solutions for the basis of the theater, methods to provide for security of the audience, and the list of technical means and scenographic technologies typical for the 21st century landscape theaters.

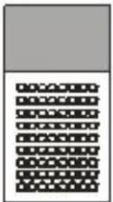

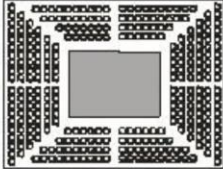
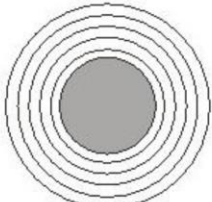
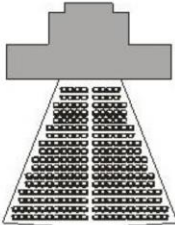

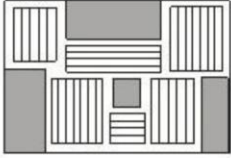
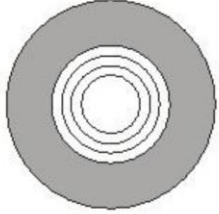
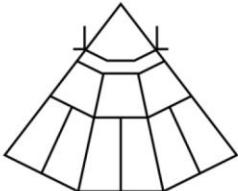
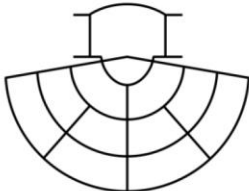

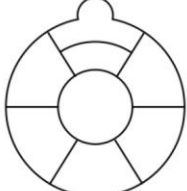
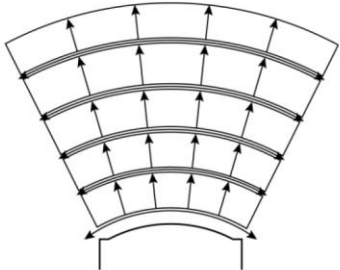
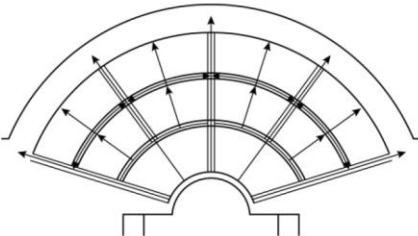
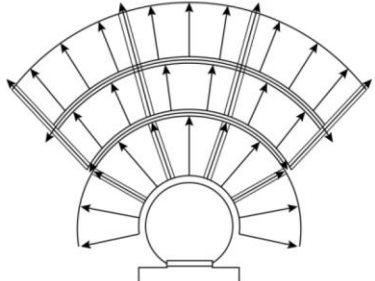

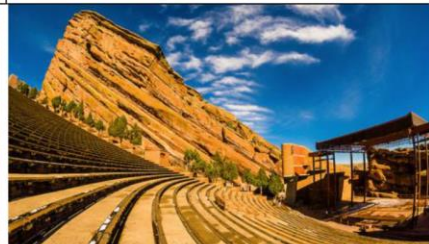
The author suggested an improved architectural typology for landscape theaters; and identified modern principles and means of theater architecture engaging multimedia and scenographic technologies to meet the spectators' needs. The researcher suggested introducing into the available legal framework the criteria for selection of openness mode for landscape theaters, the parameters of distance from the stage to the last rows of amphitheater, optimal gradients of audience hall, and the orientation of the scenic and audience space with respect to the cardinal directions in different time of the day, as well as alternative locations for theatrical objects.

Key words: landscape theatre, architectural typology, genesis, factor, scenic space, amphitheatre, scenography, environment, principles and means of architecture.

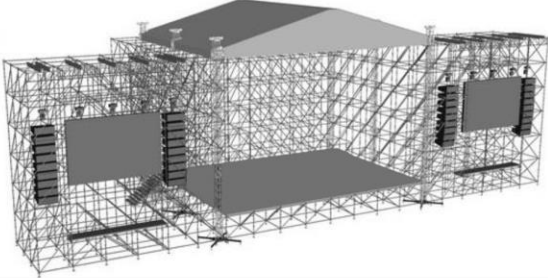
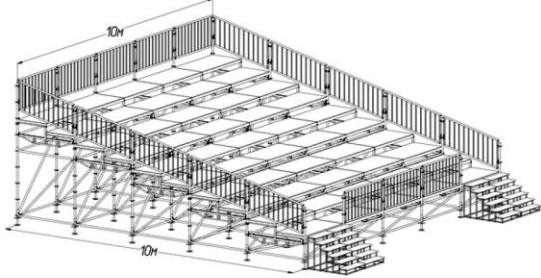
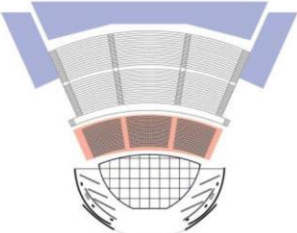
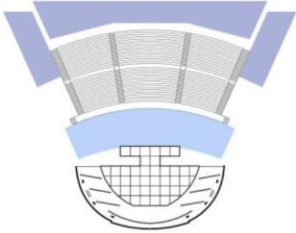
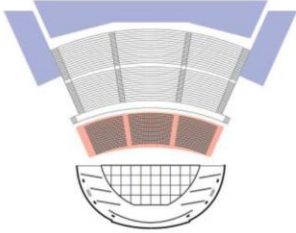

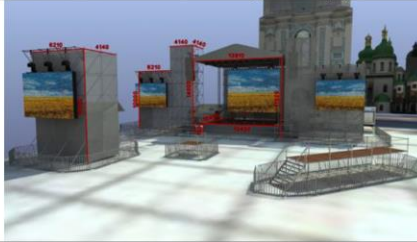

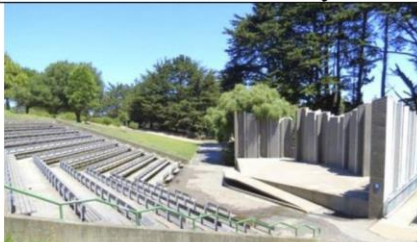

Архітектурна типологія за функціональним призначенням, параметрами та зонами розташування ландшафтних театрів

1) за функціональним призначенням театру		
для оперно-балетних і драматичних вистав	для оркестрових концертів та музичних виступів	для демонстрації кінофільмів
		
2) за місткістю глядачів (осіб)		
до 500	500-1000	1000-2000
3) за місцем розташування театру в середовищі		
урбанізоване	природне	історичне
		
4) за режимом відкритості глядацького залу		
частково (25%)	наполовину (50%)	повністю закритий (100%)
		
		
5) за особливими ландшафтними умовами зони розміщення об'єкту		
на рівнині	в горах	на воді
		

Архітектурна типологія за архітектурно-композиційними та об'ємно-планувальними рішеннями ландшафтних театрів

6) за типом організації сцени			
сцена в торці залу	трибічна	сцена-ринг	сцена-арена
			
глибинна	панорамна	дисперсна	кільцева
			
7) за формою глядацького залу			
полігональна	секторна	еліптична	кругла
			
8) за способом евакуації глядачів			
поясна	радіальна	радіально-поясна	
			
9) за кутом нахилу амфітеатру			
0°	до 30°	більше 30°	
10) за архітектурно-конструктивним рішенням основи театру			
природна	штучна (антропогенна)	змішана	
			

Архітектурна типологія ландшафтних театрів за організацією сценічного простору та впливом засобів зеленої архітектури

11) за комбінацією застосування архітектурних елементів театру			
організація планшету сцени		розташування місць для глядачів	
			
12) за ступенем трансформації простору та характером сценічного дійства			
театральна вистава	музичний концерт	культурно-масовий захід	
			
13) за мобільністю складових театру			
збірно-розбірний сценічний майданчик	збірно-розбірний сценічний майданчик та амфітеатр	спеціальні конструкції для сцени і амфітеатру	
			
14) за влаштуванням компонентів театрального комплексу			
галявина замість сценічного простору	галявина замість глядацького залу	наявність сценічного простору та глядацького залу	
			
15) за засобами використання прийомів ландшафтного дизайну			
газони, живоплоти, декоративні дерева	кущі, квітники, боскети, топіари	в'юнкі та екзотичні рослини, фітостіни	перголи, арки, малі архітектурні форми
			

Таблиця 4

Рекомендовані розрахункові параметри, що визначають оптимальні геометричні розміри, ефективні кути нахилу для комфортного огляду сцени та орієнтацію глядацького залу щодо сцени ландшафтних театрів в різні періоди доби за сторонами світу (згідно з положеннями ДБН В.2.2-16-2019)

№ п/п	Місткість глядацького залу, кількість осіб	Максимально допустима відстань від краю сцени до останнього ряду глядацького залу (за розрахунком згідно додатку В, п.п. В.1, В.2), (м)	Оптимальний кут нахилу амфітеатру глядацького залу відносно рівня сцени, α (град., °)	Ефективний кут огляду сцени з глядацького залу, β (за розрахунком додатку В, рис. В.1, В.2, В.3, В.4 (град., °))	Схема розташування глядачів відносно сценічного майданчика	Орієнтація сцени за частинами світу при різному освітленні під час вистави у відповідний період доби			
						Ранок	День	Вечір (природне освітлення)	Вечір (штучне освітлення)
1.	≥ 500	25	$0 \leq \alpha \leq 20$	$0 \leq \beta < 90$					
2.	500 – 1000	43	$20 \leq \alpha \leq 25$	$\beta = 90$					
3.	1000 – 1500	43 – 50	$25 \leq \alpha \leq 30$	$\beta = 120$					
4.	1500 – 2000	50 – 60	$30 \leq \alpha \leq 36$	$\beta = 180$					
5.	< 2000	≤ 60	$\alpha = 36$	$\beta = 360$					